

Τα Πάθη και η Ανάσταση στα απόκρυφα ευαγγέλια (Ι. Δ. Καραβιδόπουλος, καθηγητής στο τμήμα Θεολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 19 Ιανουαρίου, 2006

Τελικά πόσο απόκρυφα είναι τα 'απόκρυφα' Ευαγγέλια;

Γιατί δεν απάντησε ο Χριστός στην ερώτηση του Πιλάτου «Τι εστίν αλήθεια»; Πώς λέγονται οι δύο ληστές που σταυρώθηκαν μαζί με τον Χριστό; Ποιο είναι το όνομα του ρωμαίου εκατόνταρχου που ήταν υπεύθυνος του αποσπάσματος για τη σταύρωση; Σε τέτοιες και παρόμοιες ερωτήσεις δεν δίνουν απαντήσεις τα γνωστά ευαγγέλια, τα οποία με δωρική λιτότητα εκθέτουν τα γεγονότα των Παθών και της Ανάστασης χωρίς συναισθηματισμούς και λυρικές εξάρσεις και κυρίως χωρίς να εγκλωβίζονται στην ιστορική αφήγηση. Αφηγούνται βέβαια τα ιστορικά γεγονότα, αλλά ενδιαφέρονται κυρίως να δείξουν τη σημασία των γεγονότων για τη λύτρωση των ανθρώπων. Με άλλα λόγια, ενδιαφέρονται όχι μόνο για το τι έγινε αλλά και για το γιατί έγινε. Τα τέσσερα αυτά ευαγγέλια τοποθετούνται στο δεύτερο μισό του 1ου αιώνα μ.Χ.

Όστόσο αργότερα, και συγκεκριμένα από τον δεύτερο αιώνα και ύστερα, παρουσιάστηκαν κάποια κείμενα στις παρυφές της Εκκλησίας που ονομάστηκαν «απόκρυφα», μέσα στα οποία μύθος και ιστορία συμπλέκονται με τρόπο πολλές φορές δυσδιάκριτο. Στα απόκρυφα αυτά κείμενα ενσωματώνονται κάποιες λαϊκές παραδόσεις ή αφήνεται να λειτουργήσει η φαντασία των συγγραφέων, η οποία συμπληρώνει τα κατά τη γνώμη τους «κενά» των κανονικών ευαγγελίων, για λόγους κυρίως απολογητικούς ή για εντυπωσιασμό των αναγνωστών. Όσο και αν τα κείμενα αυτά ζούσαν στην περιφέρεια και ποτέ στο κέντρο της εκκλησιαστικής ζωής, ωστόσο διαβάστηκαν στη διάρκεια των αιώνων και ενέπνευσαν τους βυζαντινούς αλλά και τους δυτικούς καλλιτέχνες.

Θα σταματήσουμε τώρα κατ' επιλογήν σε ορισμένες αφηγήσεις τους.

*** Ο Χριστός και οι αυτοκράτορες**

1. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη δίκη του Ιησού ενώπιον του Πιλάτου, που περιέχεται στο *Ευαγγέλιο του Νικόδημου*, θέλει να εξάρει την ανακήρυξη της αθωότητας του Ιησού από τον ρωμαίο έπαρχο της Ιουδαίας Πόντιο Πιλάτο καθώς και την αναγνώριση της υπεροχής του Ιησού έναντι των ρωμαίων αυτοκρατόρων:

«Καθώς έμπαινε μέσα (στον Πιλάτο) ο Ιησούς και οι στρατιώτες κρατούσαν τα λάβαρα, οι ανάγλυφες εικόνες των αυτοκρατόρων πάνω στα λάβαρα έσκυψαν να προσκυνήσουν τον Ιησού. Όταν είδαν οι Ιουδαίοι την κίνηση αυτή που έκαναν τα λάβαρα, πως έσκυψαν δηλαδή και προσκύνησαν τον Ιησού, ωρύνονταν ενάντια στους στρατιώτες. Λέγει τότε ο Πιλάτος στους Ιουδαίους: "Δεν σας εκπλήσσει ότι οι ανάγλυφες εικόνες των αυτοκρατόρων έσκυψαν και προσκύνησαν τον Ιησού;". "Εμείς είδαμε ότι οι στρατιώτες έσκυψαν και προσκύνησαν" του απαντούν οι Ιουδαίοι. Κάλεσε λοιπόν ο έπαρχος τους σημαιοφόρους και τους λέει: "Γιατί το κάνατε αυτό;". "Εμείς είμαστε Έλληνες και δούλοι στα ιερά" απαντούν αυτοί στον Πιλάτο. "Ποιο λόγο έχουμε να τον προσκυνήσουμε; Αλλά, ενώ κρατούσαμε τις εικόνες, από μόνες τους έσκυψαν και τον προσκύνησαν".

* Αλήθεια και εξουσία

Λέει ο Πιλάτος στους αρχισυναγώγους και τους πρεσβυτέρους του λαού: "Διαλέξτε εσείς άνδρες δυνατούς και γεροδεμένους, για να κρατήσουν αυτοί τα λάβαρα, και θα δούμε αν από μόνα τους σκύβουν". Πήραν λοιπόν οι πρεσβύτεροι των Ιουδαίων δώδεκα γεροδεμένους άνδρες και τους έβαλαν να κρατούν ανά έξι τα λάβαρα, και στάθηκαν μπροστά στο βήμα του έπαρχου. Λέγει ο Πιλάτος στον αγγελιοφόρο του: "Βγάλ' τον έξω από το πραιτώριο και οδήγησέ τον ξανά μέσα". Διέταξε τότε ο έπαρχος για δεύτερη φορά να μπει μέσα ο Ιησούς. Και καθώς έμπαινε, τα λάβαρα έσκυψαν πάλι και προσκύνησαν τον Ιησού. Όταν το είδε αυτό ο Πιλάτος, κατατρόμαξε».

2. Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο:

«Του είπε τότε ο Πιλάτος: "Είσαι λοιπόν, βασιλιάς;". "Μόνος σου το λες ότι είμαι βασιλιάς" του αποκρίθηκε ο Ιησούς. "Γιατί εγώ γι' αυτό γεννήθηκα και ήρθα (στον κόσμο), ώστε καθένας που είναι από την αλήθεια ν' ακούσει τη φωνή μου". Τον ρωτάει ο Πιλάτος: "Τι είναι η αλήθεια;". "Η αλήθεια από τον ουρανό" του απαντά ο Ιησούς. "Στη γη δεν υπάρχει αλήθεια; " ρωτάει ο Πιλάτος; Κι ο Ιησούς απαντά: "Βλέπεις πως αυτοί που λένε την αλήθεια δικάζονται από αυτούς που έχουν την εξουσία πάνω στη γη". Αφησε τότε τον Ιησού μέσα στο πραιτώριο ο Πιλάτος και, βγαίνοντας έξω προς στους Ιουδαίους, τους λέει: "Εγώ δεν βρίσκω καμία κατηγορία εις βάρος του".... Τότε διέταξε ο Πιλάτος να τραβήξουν το παραπέτασμα μπροστά

από το βήμα που καθόταν και λέει στον Ιησού: "Το έθνος σου σε κατήγγειλε πως ισχυρίστηκες ψέματα ότι είσαι βασιλιάς. Γι' αυτό αποφάσισα, πρώτον, να μαστιγωθείς, σύμφωνα με τον νόμο των ευσεβών βασιλέων, και ύστερα να κρεμαστείς στον σταυρό, στον κήπο που σε πιάσαν. Και ο Δυσμάς και ο Γέστας, οι δυο κακούργοι, να σταυρωθούν μαζί σου"».

* Μια εντυπωσιακή Ανάσταση

3. Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το *Ευαγγέλιο του Πέτρου*, ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

«Καθώς ξημέρωνε το Σάββατο, νωρίς το πρωί ήρθε πλήθος κόσμου από την Ιερουσαλήμ και τη γύρω περιοχή, για να δουν τον σφραγισμένο τάφο. Τη νύχτα όμως κατά την οποία ξημέρωνε η Κυριακή, οι στρατιώτες είδαν τους ουρανούς να ανοίγουν και δύο άνδρες να κατεβαίνουν από 'κεί μέσα σε λαμπερό φως και να πλησιάζουν τον τάφο. Εκείνη η πέτρα που είχε τοποθετηθεί μπροστά στην είσοδο κύλησε από μόνη της και ήρθε στο πλάι, ο τάφος άνοιξε και οι δύο νεανίσκοι μπήκαν μέσα. Όταν λοιπόν οι στρατιώτες τα είδαν αυτά, ξύπνησαν τον εκατόνταρχο και τους πρεσβυτέρους - γιατί κι αυτοί επίσης φύλαγαν τον τάφο. Και ενώ αφηγοούνταν αυτά που είδαν, βλέπουν πάλι να βγαίνουν από τον τάφο τρεις άνδρες, οι δύο από αυτούς υποβάσταζαν τον ένα και τους ακολουθούσε ένας σταυρός. Των μεν δύο το κεφάλι έφτανε ως τον ουρανό, ενώ του άλλου που τον οδηγούσαν το κεφάλι ξεπερνούσε τους ουρανούς. Όταν τα είδαν αυτά ο εκατόνταρχος και οι άνθρωποί του, έσπευσαν νύχτα στον Πιλάτο αφήνοντας τον τάφο που φρουρούσαν και ανέφεραν όλα αυτά που είδαν. Είχαν μεγάλη ταραχή και έλεγαν: "Αληθινά, αυτός ήταν ο Υιός του Θεού"».

* Οι διαφορές των ευαγγελίων

Διαβάζοντας κανείς τα απόκρυφα ευαγγέλια σε σύγκριση με τα τέσσερα ευαγγέλια που περιλαμβάνονται στον κανόνα των 27 βιβλίων της Καινής Διαθήκης διαπιστώνει

τα εξής:

1. Στα απόκρυφα ευαγγέλια δίδονται απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με κάποια δευτερεύοντα σημεία ή πρόσωπα των διηγήσεων των παθών και της ανάστασης, προερχόμενα είτε από παραδόσεις είτε από τη φαντασία των συγγραφέων τους. Πάντως, είτε οι παρεχόμενες πληροφορίες για τα δευτερεύοντα πρόσωπα, όπως π.χ. τα ονόματα των δύο ληστών Γίστας και Δισμάς (ή Γέστας και Δημάς) και του Λογγίνου, του εκατόνταρχου της σταύρωσης, ή του Πετρώνιου, που φρουρούσε τον τάφο του Ιησού, είναι ιστορικά είτε όχι, αυτά επεκράτησαν στην παράδοση και απεικονίζονται στην εικονογραφία, ο Λογγίνος μάλιστα και στην Αγιολογία.

2. Στόχος των συγγραφέων των Αποκρύφων είναι να εντυπωσιάσουν τον αναγνώστη με συγκλονιστικές πληροφορίες δίδοντας υπερμεγέθεις αριθμούς ή διαστάσεις, με διάθεση απολογητική.

Τέλος, 3. Η μελέτη που γίνεται σήμερα των αποκρύφων κειμένων, είτε στον τόπο μας είτε διεθνώς, διαλύει τις ανεύθυνες απόψεις που κυκλοφορούν σε ορισμένους ότι τα κείμενα αυτά περιέχουν συγκλονιστικά στοιχεία που δήθεν κλονίζουν την πίστη της Εκκλησίας, η οποία - όπως άλλωστε και η θεολογία - τα κρατάει μακριά από τη δημοσιότητα!.. Είναι καιρός αυτές οι διάχυτες ανεύθυνες απόψεις να δώσουν τη θέση τους σε μια νηφαλιότερη και επιστημονικότερη προσέγγιση των κειμένων αυτών, ώστε να αναδειχθεί έτσι και η διαφορά επιπέδου τους από τα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης.

Στα απόκρυφα ευαγγέλια δίδονται απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με κάποια δευτερεύοντα σημεία ή πρόσωπα των διηγήσεων των παθών και της ανάστασης, προερχόμενα είτε από παραδόσεις είτε από τη φαντασία των συγγραφέων τους. Πάντως, είτε οι παρεχόμενες πληροφορίες για τα δευτερεύοντα πρόσωπα, όπως π.χ. τα ονόματα των δύο ληστών Γίστας και Δισμάς (ή Γέστας και Δημάς) και του Λογγίνου, του εκατόνταρχου της σταύρωσης, ή του Πετρώνιου, που φρουρούσε τον τάφο του Ιησού, είναι ιστορικά είτε όχι, αυτά επεκράτησαν στην παράδοση και απεικονίζονται στην εικονογραφία, ο Λογγίνος μάλιστα και στην Αγιολογία. Στόχος των συγγραφέων των Αποκρύφων είναι να εντυπωσιάσουν τον αναγνώστη με συγκλονιστικές πληροφορίες δίδοντας υπερμεγέθεις αριθμούς ή διαστάσεις, με διάθεση απολογητική. Η μελέτη που γίνεται σήμερα των αποκρύφων κειμένων, είτε στον τόπο μας είτε διεθνώς, διαλύει τις ανεύθυνες απόψεις που κυκλοφορούν σε ορισμένους ότι τα κείμενα αυτά περιέχουν συγκλονιστικά στοιχεία που δήθεν κλονίζουν την πίστη της Εκκλησίας, η οποία - όπως άλλωστε και η θεολογία - τα κρατάει μακριά από τη δημοσιότητα!.. Είναι καιρός αυτές οι διάχυτες ανεύθυνες απόψεις να δώσουν τη θέση τους σε μια νηφαλιότερη και επιστημονικότερη

προσέγγιση των κειμένων αυτών, ώστε να αναδειχθεί έτσι και η διαφορά επιπέδου τους από τα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης.

Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο: " Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο: " Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο: " Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Ενα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη δίκη του Ιησού ενώπιον του Πιλάτου, που περιέχεται στο , θέλει να εξάρει την ανακήρυξη της αθωότητας του Ιησού από τον ρωμαίο έπαρχο της Ιουδαίας Πόντιο Πιλάτο καθώς και την αναγνώριση της υπεροχής του Ιησού έναντι των ρωμαίων αυτοκρατόρων: « Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο: " Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά τον αναστημένο Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον

Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

Ενα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη δίκη του Ιησού ενώπιον του Πιλάτου, που περιέχεται στο , θέλει να εξάρει την ανακήρυξη της αθωότητας του Ιησού από τον ρωμαίο έπαρχο της Ιουδαίας Πόντιο Πιλάτο καθώς και την αναγνώριση της υπεροχής του Ιησού έναντι των ρωμαίων αυτοκρατόρων: « Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρουσα η ακόλουθη συζήτηση μεταξύ Ιησού και Πιλάτου από το ίδιο απόκρυφο κείμενο: " Η ανάσταση του Χριστού δεν περιγράφεται στα τέσσερα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Δίδονται μόνο οι μαρτυρίες ανδρών και γυναικών που επισκέφτηκαν τον κενό τάφο ή συναντήθηκαν με τον αναστημένο Χριστό. Γι' αυτό άλλωστε και η βυζαντινή εικονογραφία - πλην ορισμένων περιπτώσεων που μαρτυρούν μάλλον δυτική αναγεννησιακή επίδραση - παριστάνει όχι τη σκηνή της ανάστασης αλλά του αναστημένου Χριστό να σηκώνει από το βασίλειο του Αδη έναν άνδρα (τον Αδάμ) και μια γυναίκα (την Εύα) ως εκπροσώπους του ανθρώπινου γένους, υπογραμμίζοντας έτσι τις ανθρωπολογικές προεκτάσεις της ανάστασης. Ωστόσο το ένα κείμενο του 2ου αιώνα μ.Χ., δίνει μια φανταστική περιγραφή της ανάστασης παρουσιάζοντας τον Χριστό με υπεράνθρωπες, μυθικές διαστάσεις να εξέρχεται του τάφου:

(Πηγή: 'ΤΟ ΒΗΜΑ')